



دانشگاه پیام نور

مدیریت کلاس

(رشته علوم تربیتی)

www.ketab.ir

دکتر محمد رضا سرمدی دکتر محمد حسن صیف

سرشناسه	:	سرمدی، محمدرضا، ۱۳۴۴ -
عنوان و نام پدید آور	:	مدیریت کلاس (رشته علوم تربیتی) / محمدرضا سرمدی، محمدحسن صیف
وضعیت ویراست	:	[ویراست ۲]
مشخصات نشر	:	تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	:	۲۸۰ ص.
فروست	:	دانشگاه پیام نور؛ ۲۵۳۱. گروه علوم تربیتی؛ ۱/ ۱۶۹
شابک	:	978 - 964 - 14 - 0579 - 5
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
یادداشت	:	کتابنامه.
موضوع	:	کلاسداری -- آموزش برنامه ای
موضوع	:	Classroom management -- Programmed instruction
شماره افزوده	:	صیف، محمدحسن، ۱۳۵۵ -
شماره افزوده	:	دانشگاه پیام نور
شناسه زوده	:	Payam Noor University
رده بندی کتبی	:	LB۳۰۱۳/م۴ ۱۳۹۷
رده بندی دیویی	:	۳۷۱/۱۰۲۴
شماره کتابشناسی ملی	:	۱۴۷۴۴۱



مدیریت کلاس

مؤلفان: دکتر محمدرضا سرمدی - دکتر محمدحسن صیف

ویراستار علمی: دکتر بیژن سرمدی

تهیه و تولید: دفتر تدوین و تولید کتب و محتوای آموزشی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و توزیع دانشگاه پیام نور

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

نوبت و تاریخ چاپ: چاپ اول دی ۱۳۹۷

شابک: ۵-۰۵۷۹-۱۴-۹۶۴-۹۷۸

ISBN: 978 - 964 - 14 - 0579 - 5

فروش این کتاب فقط از طریق نمایندگی های دانشگاه پیام نور مجاز می باشد و فروش آن در سایر مراکز فروش کتاب موجب تعقیب قانونی فروشنده خواهد گردید.

(کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر محفوظ و متعلق به دانشگاه پیام نور است. تولید، کپی یا خلاصه برداری، نشر و ترجمه، چاپ، افست، توزیع گسترده، تهیه CD و ... این اثر یا بخشی از آن اعم از متن، طرح پشت و روی جلد و ... بدون اخذ مجوز کتبی از معاونت فناوری و پژوهش دانشگاه خلاف مقررات و تعرض به حقوق مادی و معنوی دانشگاه است. متخلفین وفق قانون حمایت از مولفان و مصنفان و هنرمندان دارای مسئولیت حقوقی و کیفری بوده و تحت پیگرد قرار می گیرند.)

قیمت: ۱۷۰۰۰۰ ریال

آدرس فروشگاه مرکزی چاپ و انتشارات دانشگاه پیام نور: تهران، خیابان شهید رجایی،

نرسیده به تقاطع آزادگان، جنب ورزشگاه یادآوران. تلفن: ۵۵۵۰۲۱۰۴ - ۵۵۰۹۸۳۸

سایت فروش اینترنتی: <http://digibook.pnu.ac.ir>

فهرست مطالب

پیشگفتار	پانزده
پیشگفتار تجدیدنظر اول	شانزده

فصل اول: مبانی آموزش و پرورش	۱
هدف کلی	۱
هدف‌های یادگیری	۱
مقدمه	۲
۱-۱ تعاریف آموزش و پرورش	۲
۱-۱-۱ آموزش و پرورش از دید روان‌شناسان و جامعه‌شناسان	۳
۱-۱-۲ آموزش و پرورش در سطح بین‌المللی	۴
۲-۱ ساختارهای سازمانی نظام آموزش و پرورش	۵
۱-۲-۱ ارکان اساسی طرح‌ریزی ساختار اساسی	۶
۲-۲-۱ انواع ساختارهای سازمانی در نظام‌های آموزش و پرورش	۶
۳-۲-۱ تفاوت ادھوکراسی و بروکراسی	۹
۳-۱ نشانه‌های ضعف ساختاری نظام‌های آموزش و پرورش	۱۰
۱-۳-۱ تأخیر و عدم کیفیت تصمیم‌های آموزشی	۱۰
۲-۳-۱ واکنش نامناسب سازمان در برابر تغییرات محیط	۱۰
۳-۳-۱ وجود تعارض به‌میزان بسیار زیاد در سازمان‌های آموزشی	۱۰
۴-۱ کارکردهای نظام آموزش و پرورش	۱۱
۱-۴-۱ کارکردهای اجتماعی نظام آموزش و پرورش	۱۱
۲-۴-۱ کارکردهای اقتصادی آموزش و پرورش	۱۴

۱۹.....	۵-۱ کارکردهای نظام آموزش و پرورش در مقاطع مختلف
۱۹.....	۱-۵-۱ مقطع پیش دبستانی و دبستان
۲۰.....	۲-۵-۱ آموزش متوسطه
۲۰.....	۳-۵-۱ آموزش عالی
۲۱.....	۶-۱ کارکرد آموزش و پرورش از دیدگاه راک و هیل
۲۲.....	۷-۱ کارکردهای آموزشی
۲۲.....	۱-۷-۱ مهارت‌های اساسی
۲۲.....	۲-۷-۱ یادگیری مادام‌العمر و یادگیری حقیقی و درونی
۲۳.....	۸-۱ کارکردهای اجتماعی
۲۳.....	۱-۸-۱ جذب همگون‌سازی
۲۳.....	۲-۸-۱ کارکردهای توانایی استخدام در نهادهای اجتماعی
۲۳.....	۹-۱ ایجاد راهبردی اجتماعی
۲۴.....	خلاصه فصل اول
۲۵.....	خودآزمایی تشریحی فصل اول
۲۵.....	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل اول
۲۸.....	درباره مطالب زیر پندیشید
۲۸.....	منابع

فصل دوم: مبانی و نظریه‌های مدیریت

۳۱.....	هدف کلی
۳۱.....	هدف‌های یادگیری
۳۲.....	مقدمه
۳۲.....	۱-۲ تعریف مدیریت
۳۳.....	۱-۱-۲ هدف از طرح تعاریف مختلف مدیریت
۳۳.....	۲-۱-۲ تعریف متأخر از مدیریت
۳۴.....	۳-۱-۲ تعریف جامع مدیریت
۳۴.....	۴-۱-۲ خصیصه‌های مشترک تعاریف مختلف مدیریت
۳۵.....	۲-۲ انواع مدیریت
۳۵.....	۱-۲-۲ مدیریت از نظر سطوح سازمانی
۳۶.....	۲-۲-۲ مدیریت از نظر فعالیت‌های سازمانی
۳۸.....	۳-۲ نظریه‌های مدیریت و آثار آنها در مدیریت رفتار کلاسی
۳۸.....	۴-۲ فواید نظریه‌های مدیریتی

- ۳۹-۵-۲ موازن قابل قبول بودن یک نظریه.....
- ۴۰-۱-۵-۲ استحکام درونی.....
- ۴۰-۲-۵-۲ استحکام بیرونی.....
- ۴۰-۳-۵-۲ قابل اجرا و عملیاتی بودن.....
- ۴۰-۴-۵-۲ قابلیت تعمیم.....
- ۴۱-۵-۵-۲ صرفه جویی علمی.....
- ۴۱-۶-۲ ویژگی مطالعه نظریه های مدیریتی.....
- ۴۱-۷-۲ تاریخچه شکل گیری نظریه های مدیریتی.....
- ۴۲-۸-۲ نظریه کلاسیک مدیریت.....
- ۴۲-۸-۲ طایفه بندی نظریه کلاسیک.....
- ۴۳-۸-۲ ویژگی های نظریه کلاسیک.....
- ۴۳-۳-۸-۲ فلسفه مدیریتی نظریه کلاسیک.....
- ۴۴-۹-۲ نظریه بروکراسی (بیوان، مارتی).....
- ۴۵-۱-۹-۲ ویژگی های نظریه بروکراسی.....
- ۴۵-۲-۹-۲ ویژگی های بروکراسی.....
- ۴۶-۳-۹-۲ کاربرد نظریه بروکراسی و در مدیریت آموزشی و کلاسی.....
- ۴۸-۱۰-۲ نظریه مدیریت اداری فایول.....
- ۴۹-۱-۱۰-۲ کارکردهای مدیریتی فایول.....
- ۴۹-۲-۱۰-۲ اصول مدیریتی فایول.....
- ۵۰-۳-۱۰-۲ کاربرد نظریه اداری فایول در مدیریت آموزشی و کلاسی.....
- ۵۱-۱۱-۲ نظریه مدیریت علمی فردریک وینسلور تیلور.....
- ۵۱-۱-۱۱-۲ اهداف تربیتی تیلور.....
- ۵۱-۲-۱۱-۲ عناصر اساسی نظریه تیلور.....
- ۵۲-۳-۱۱-۲ کاربرد نظریه مدیریت علمی در مدیریت آموزشی و مدیریت کلاسی.....
- ۵۳-۴-۱۱-۲ ویژگی های نظریه مدیریت علمی.....
- ۵۴-۱۲-۲ وجه تمایز نظریه های مدیریتی.....
- ۵۵-۱۳-۲ نقد نظریه های کلاسیک مدیریت.....
- ۵۶-۱۴-۲ نظریه های نئوکلاسیک.....
- ۵۸-۱-۱۴-۲ نظریه X و Y داگلاس مک گرگور.....
- ۶۲-۲-۱۴-۲ نظریه دو عاملی فردریک هرزبرگ.....
- ۶۵-۱۵-۲ نظریه های نوین مدیریت.....
- ۶۶-۱-۱۵-۲ نظریه سیستمی.....

۷۸.....	۱۶-۲ ویژگی معلمان موفق.....
۸۰.....	۱۷-۲ تفاوت نظریه‌های اقتضایی و رفتاری.....
۸۱.....	۱۸-۲ عوامل انعطاف‌پذیری رفتار معلمان.....
۸۱.....	۱۹-۲ رابطه نظریه و عمل در مدیریت کلاس.....
۸۲.....	۲۰-۲ چگونگی کاربردی کردن نظریه‌های مدیریت.....
۸۲.....	خلاصه فصل دوم.....
۸۴.....	خودآزمایی تشریحی فصل دوم.....
۸۵.....	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل دوم.....
۸۸.....	درباره ملال زیر بیندیشید.....
۸۸.....	منابع.....
۹۱.....	فصل سوم: مبانی مدیریت و رهبری آموزش.....
۹۱.....	هدف کلی.....
۹۱.....	هدف‌های یادگیری.....
۹۲.....	مقدمه.....
۹۲.....	۱-۳ مبانی مدیریت آموزشی.....
۹۳.....	۲-۳ تعاریف مدیریت آموزشی.....
۹۳.....	۱-۲-۳ تعریف مدیریت آموزشی به صورت عام.....
۹۳.....	۲-۲-۳ تعریف مدیریت آموزشی به صورت خاص.....
۹۵.....	۳-۳ وظایف مدیران آموزشی.....
۹۵.....	۴-۳ ویژگی‌های مدیریت آموزشی.....
۹۷.....	۵-۳ اهمیت نظام‌های آموزشی در جامعه.....
۹۹.....	۱-۵-۳ نقش‌های اساسی مدیریت آموزشی کارآفرین.....
۱۰۰.....	۶-۳ ایجاد مدیریت مشارکتی.....
۱۰۰.....	۱-۶-۳ پیامدهای مدیریت مشارکتی.....
۱۰۱.....	۲-۶-۳ تقدم اثربخشی بر کارایی.....
۱۰۱.....	۳-۶-۳ تفسیر و نوآوری.....
۱۰۲.....	۷-۳ کارکردهای مدیریت آموزشی.....
۱۰۲.....	۱-۷-۳ دیدگاه‌های مختلف کارکردهای مدیریت.....
۱۰۶.....	۸-۳ تعاریف مختلف ارزشیابی.....
۱۰۷.....	۹-۳ رهبری آموزشی.....
۱۰۷.....	۱-۹-۳ تعاریف مختلف رهبری.....

۱۰۸	۲-۹-۳ تعریف رهبری آموزشی
۱۰۸	۱۰-۳ سطوح مختلف نظام‌های آموزشی
۱۰۹	۱-۱۰-۳ سطح کلاسی
۱۰۹	۲-۱۰-۳ سطح مدرسه
۱۰۹	۳-۱۰-۳ شرایط محیطی نظام آموزشی
۱۰۹	۱۱-۳ رهبری آموزشی از دیدگاه جنگ
۱۱۰	۱-۱۱-۳ مفهوم رهبری بیرونی
۱۱۲	۱۲-۳ ویژگی رهبران آموزشی
۱۱۳	۱-۱۲-۳ الگوهای رهبری اثربخش در نظام‌های آموزشی
۱۱۳	۲-۱۲-۳ رخی شیوه‌های رهبری
۱۱۴	۳-۱۲-۳ رطایف رهبر آموزشی
۱۱۵	۴-۱۲-۳ مقایسه مدیریت و رهبری آموزشی
۱۱۶	۵-۱۲-۳ رویکردهای اثربخشی رهبران در سازمان
۱۱۷	۶-۱۲-۳ تشابه مدیریت و رهبری
۱۱۷	۷-۱۲-۳ تفاوت مدیریت و رهبری
۱۱۹	خلاصه فصل سوم
۱۲۰	خودآزمایی تشریحی فصل سوم
۱۲۰	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل سوم
۱۲۳	درباره مطالب زیر بیندیشید
۱۲۳	منابع

۱۲۵	فصل چهارم: مبانی مدیریت کلاس
۱۲۵	هدف کلی
۱۲۵	هدف‌های یادگیری
۱۲۶	مقدمه
۱۲۷	۱-۴ تعاریف مدیریت کلاس
۱۳۰	۱-۱-۴ گروه‌بندی تعاریف مدیریت کلاس
۱۳۰	۲-۴ نظریه‌های مدیریت کلاس
۱۳۱	۱-۲-۴ نظریه عدم مداخله
۱۳۱	۲-۲-۴ نظریه تعامل‌گرا
۱۳۲	۳-۲-۴ نظریه مداخله‌گرا
۱۳۲	۳-۴ مداخله‌های ارزشمند

۱۷۲.....	۴-۱۲-۴ تنظیم محل استقرار دانش آموزان در کلاس
۱۷۳.....	۴-۱۲-۵ انواع چیدمان فضای کلاس
۱۷۵.....	۴-۱۲-۶ نحوه قرار گرفتن میز معلم در کلاس
۱۷۵.....	۴-۱۲-۷ حوزه های آموزشی
۱۷۹.....	خلاصه فصل چهارم
۱۸۰.....	خودآزمایی تشریحی فصل چهارم
۱۸۰.....	خودآزمایی چهارگزینه ای فصل چهارم
۱۸۳.....	درباره مطالب زیر بیندیشید
۱۸۳.....	منابع
۱۸۷.....	فصل پنجم فناوری های آموزشی و دانش معلم
۱۸۷.....	هدف کلی
۱۸۷.....	هدف های یادگیری
۱۸۸.....	مقدمه
۱۸۸.....	۱-۵ تعاریف فناوری آموزش
۱۸۹.....	۱-۵-۱ رویکردهای مختلف به تعاریف فناوری آموزشی
۱۹۱.....	۱-۵-۲ نکات مهم در تعریف فناوری آموزش
۱۹۲.....	۲-۵ الگوی برنامه ریزی تلفیق فناوری در کلاس با نقش مدیران کلاس
۱۹۳.....	۲-۵-۱ مراحل الگوی برنامه ریزی تلفیق فناوری در فرایند یاددهی - یادگیری
۱۹۸.....	۳-۵ رویکردهای کاربرد فناوری آموزش در کلاس
۱۹۸.....	۳-۵-۱ رویکرد ظهورکننده
۱۹۹.....	۳-۵-۲ رویکرد کاربردی
۱۹۹.....	۳-۵-۳ رویکرد ادغامی
۱۹۹.....	۳-۵-۴ رویکرد تحولی
۲۰۰.....	۴-۵ فواید فناوری آموزشی در نظام های تعلیم و تربیت
۲۰۱.....	۴-۵-۱ تبدیل آموزش به یادگیری، عنصر اساسی در تلفیق فناوری های آموزشی در مدارس
۲۰۳.....	۴-۵-۲ صلاحیت های عمومی معلمان در استفاده از فناوری های آموزشی
۲۰۴.....	۴-۵-۳ موانع کاربرد فناوری های آموزشی در نظام های تعلیم و تربیت
۲۰۶.....	۵-۵ دانش مورد نیاز معلم در استفاده از فناوری آموزش
۲۱۰.....	۵-۵-۱ دانش محتوا
۲۱۱.....	۵-۵-۲ دانش تربیتی (پداگوژی)
۲۱۲.....	۵-۵-۳ دانش تربیتی

۲۱۳.....	۵-۵-۴ دانش فناوری
۲۱۳.....	۵-۵-۵ دانش محتوای تربیتی
۲۱۵.....	۵-۵-۶ دانش تربیتی فناوری
۲۱۶.....	۵-۵-۷ دانش محتوای فناوری
۲۱۷.....	۵-۵-۸ دانش محتوایی تربیتی فناوری
۲۱۹.....	خلاصه فصل پنجم
۲۲۰.....	خودآزمایی تشریحی فصل پنجم
۲۲۰.....	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل پنجم
۲۲۲.....	دربارۀ مطالب زیر بیندیشید
۲۲۳.....	منابع

۲۲۷.....	فصل ششم: رویکرد مدیریت کلاس
۲۲۷.....	هدف کلی
۲۲۷.....	هدف‌های یادگیری
۲۲۷.....	مقدمه
۲۲۸.....	۶-۱ برخی مباحث اصولی
۲۲۹.....	۶-۲ درک مدیریت رفتارگرایی و ساختارگرایی کلاس درس
۲۲۹.....	۶-۲-۱ اصول یک رویکرد رفتارگرایی مدیریت کلاس
۲۳۰.....	۶-۲-۲ ادعاهای بحث‌برانگیز دربارهٔ برابری
۲۳۲.....	۶-۲-۳ اساس فرضیهٔ «آن مؤثر است»
۲۳۳.....	۶-۳ مدیریت ساختارگرایی کلاس درس
۲۳۴.....	۶-۴ ناآگاهی‌ها دربارهٔ مدیریت ساختارگرایی
۲۳۵.....	۶-۵ زبان رفتارگرایی در مقابل ساختارگرایی
۲۳۶.....	۶-۶ سبک‌های مدیریت ترکیبی کلاس درس
۲۳۷.....	۶-۷ پاسخ به سوءرفتارها
۲۳۹.....	۶-۸ رویکردهای رفتاری در خصوص مدیریت کلاس درس
۲۴۰.....	۶-۹ پنج کنش رفتاری اصلی / بنیادی
۲۴۰.....	۶-۹-۱ تقویت مثبت
۲۴۱.....	۶-۹-۲ تقویت منفی
۲۴۳.....	۶-۹-۳ خاموشی
۲۴۴.....	۶-۹-۴ تنبیه شامل حضور آزاددهنده‌ها
۲۴۵.....	خلاصه فصل ششم

۲۴۶.....	خودآزمایی تشریحی فصل ششم
۲۴۶.....	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل ششم
۲۴۷.....	دربارهٔ مطالب زیر بیندیشید
۲۴۸.....	منابع

۲۴۹..... فصل هفتم: اخلاق و مدیریت کلاس

۲۴۹.....	هدف کلی
۲۴۹.....	هدف‌های یادگیری
۲۴۹.....	مقدمه
۲۵۰.....	۱-۷ تعریف اخلاق
۲۵۲.....	۲-۷ مدیریت کلاس درس به‌عنوان یک فعالیت اخلاقی
۲۵۳.....	۳-۷ گفت‌وگو اخلاقی: تعالیه‌های مدیریت کلاس درس
۲۵۴.....	۴-۷ دو دیدگاه دربارهٔ درسی اخلاقی مدیریت کلاس درس
۲۵۴.....	۵-۷ برنامه‌ریزی درسی: اقامت ضمنی مدیریت کلاس درس
۲۵۵.....	۶-۷ رویکردهای ضمنی به نامۀ اخلاقی مدیریت کلاس درس
۲۵۶.....	۷-۷ دیدگاه صریح و روشن در برنامهٔ درسی اخلاقی مدیریت
۲۵۶.....	۸-۷ جنبه‌های مختلف اخلاق در نظام ارزشی
۲۵۶.....	۱-۸-۷ جنبهٔ عدالتی اخلاق
۲۵۷.....	۲-۸-۷ جنبهٔ انتقادی اخلاق
۲۵۸.....	۳-۸-۷ جنبهٔ مراقبه‌ای اخلاق
۲۵۸.....	۹-۷ روش‌های بهبود اخلاق در مدیریت کلاس
۲۶۱.....	خلاصهٔ فصل هفتم
۲۶۱.....	خودآزمایی تشریحی فصل هفتم
۲۶۱.....	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل هفتم
۲۶۲.....	دربارهٔ مطلب زیر بیندیشید
۲۶۲.....	منابع

۲۶۵..... فصل هشتم: مدیریت رفتار دانش‌آموز، جو مدرسه و زورگویی

۲۶۵.....	هدف کلی
۲۶۵.....	هدف‌های یادگیری
۲۶۵.....	مقدمه
۲۶۶.....	۱-۸ جو مدرسه

۲-۸	ابعاد ادراک از جو مدرسه	۲۶۹
۳-۸	زورگویی	۲۷۱
۱-۳-۸	انواع زورگویی ها	۲۷۳
۴-۸	نظریه های پیشگیری از رفتارهای منفی	۲۷۶
	خلاصه فصل هشتم	۲۷۸
	خودآزمایی تشریحی فصل هشتم	۲۷۸
	خودآزمایی چهارگزینه ای فصل هشتم	۲۷۸
	درباره مطلب زیر بیندیشید	۲۷۹
	منابع	۲۷۹

www.ketab.ir

پیشگفتار

در دوران معاصر، تعلیم و تربیت یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های بشر در تمام جوامع محسوب می‌شود. لزوم تربیت و آماده‌سازی فراگیران برای زندگی در محیط تحول‌یابنده از یک سو و متعدد بودن نظرات در خصوص نقشی که انسان در قرن جدید ایفا خواهد کرد، مسئولان آموزشی را بر آن داشته تا فرایندهای آموزش مدرسه‌ای را سازمان‌دهی کنند. در این میان، فضای کلاس و مدیریت آن، عامل تعیین سرنوشت نسل آینده است و اهمیت بسزایی دارد.

مدیریت کلاس حوزه‌ای تخصصی است، اصول و روش‌های معینی دارد. در این مبحث، به بررسی نظریه‌های زیربنایی در مدیریت و تأثیر هریک از آن‌ها بر مدیریت رفتار کلاسی می‌پردازیم. این اثر در هفت فصل، مشتمل بر مجموعه‌ای از مقالات تألیفی و ترجمه‌ای در خصوص مدیریت کلاس است.

در فصل اول، دیدگاه روان‌شناسان و جامعه‌شناسان را درباره نظام آموزش و پرورش و هزینه‌ها و کارکردهای آن در مقاطع مختلف مطرح کرده‌ایم. فصل دوم شامل تعریف مدیریت و انواع آن است. در فصل سوم نظریه‌های مدیریت و مدیریت کلاس از دیدگاه‌های مختلف بررسی شده‌است. فصل چهارم شامل مدیریت و رهبری آموزشی در جامعه را با مقایسه ویژگی‌های مدیریت آموزشی در سطوح مختلف عنوان کرده‌است. در فصل پنجم مبانی مدیریت کلاس با بیان تعاریف آن، کارکردها و مشر زمان و فضا در بهتر ارائه کردن آن مطرح شده‌است. فصل ششم نقش فناوری‌های آموزشی را در افزایش کیفیت آموزشی و یادگیری فراگیران بیان می‌دارد. در آخرین فصل کتاب عوامل تشکیل کلاس مجازی در نظام آموزشی و به‌کارگیری انواع رسانه‌ها در نظام‌های از راه دور بیان شده‌است.

امید است با همکاری اساتید و صاحب‌نظران در سطح کشور، ضمن برطرف کردن کاستی‌ها، در چهارچوب‌های بعدی دامنۀ مقالات و مباحث مطرح‌شده گسترش قابل توجهی یابد.

مؤلفان